

Stortingsvalg

Kurshefte utgitt av

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**

Revidert 2021

The logo for Norsk Forbund for Utviklingshemmede (nfu) is located in the bottom left corner. It consists of the lowercase letters 'nfu' in a white, sans-serif font, centered within a solid orange square.

nfu

Innhold

	Side
Innledning for kursholdere	3
Tema: Stortingsvalg	4
Praktisk informasjon og råd	5
Samling 1: Demokrati og valg	6
Samling 2: Storting	8
Samling 3: De politiske partiene	11
Samling 4: Aktiviteter	14
Samling 5: Å ta et valg	16
Tilleggs-stoff: Kort om Storting og stortingsvalg	18
Vanskelige ord	22
Evaluerings-skjema	29
Kontaktopplysninger til de politiske partiene	30
Lettlest kursmaterieell fra NFU	31

Innledning for kursholder

Dette studieheftet tar opp noen av de viktigste prinsippene og retningslinjene for hvordan landet vårt blir styrt gjennom Storting og stortingsvalg. I tillegg blir det lagt vekt på hvordan et stortingsvalg blir gjennomført, og hvordan den enkelte kan delta.

Kursheftet ble revidert våren 2021 som del av prosjektet «Jeg vil stemme!» der NFU sammen med Signo Vivo og Karde AS har utviklet en nettside med lettlest informasjon om demokrati, valg og politiske partier i Norge. Vi anbefaler å bruke <https://jegvilstemme.no/> sammen med kursheftet.

Hefteet inneholder mange oppgaver og spørsmål som ikke passer like godt for alle deltakerne. Samlingene trenger ikke inneholde alle de temaene som er omtalt. Kursleder må velge ut, eventuelt tilpasse og forenkle spørsmålene og informasjonen.

Kursleder skaffer det studiematerialet som er ønskelig, og legger stoffet til rette for deltakerne. NFU har gjort et utvalg av de største partiene for å gjøre det politiske landskapet mer oversiktlig. Som kursholder må du gjerne supplere med flere partier.

Det er viktig å aktualisere de ulike emnene og å bevisstgjøre deltakerne på egen situasjon knyttet til valg. Det bør legges stor vekt på at deltakerne får gi uttrykk for egne meninger og ønsker. Dersom deltakerne ønsker det, kan kurset utvides med én samling ved å delta på et møte i et politisk parti, eller i en politisk debatt. Det kan også være aktuelt å arrangere egen politisk debattkveld. De politiske partier vil da få anledning til å si hva de vil gjøre for å bedre livssituasjonen for mennesker med utviklingshemning.

Finn gjerne en egen sak som er aktuell for deltakerne å følge opp gjennom alle samlingene.

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Postboks 8954 Youngstorget, 0028 Oslo

Telefon: 22 39 60 50

E-post: post@nfunorge.org

Nettside: www.nfunorge.org

Vi takker Valgdirektoratet for økonomisk støtte til prosjektet «Jeg vil stemme!».

Layout: &Lilleby

Foto: Stortinget, iStockfoto, Unsplash, Pexels

Til slutt i dette studieheftet er en del tilleggs-stoff:

- Kort om Storting og stortingsvalg
- Vanskelige ord som brukes i politisk sammenheng
- Adresser til de politiske partiene

Tema: Stortingsvalg

Målgruppe	Mennesker med utviklingshemning og andre som vil lære om stortingsvalg.
Hovedmål	Gi økt valgdeltakelse.
Delmål	Gi økt kunnskap om stortingsvalg og Stortinget som politisk institusjon. Delta i og påvirke samfunnet. Bruke stemmeretten og dermed få medbestemmelse og innvirkning på egen livssituasjon.
Antall samlinger	5 samlinger à 3 timer er å anbefale. (Minstekrav for tilskudsberettiget kurs er 4 timer.) Hver time er 60 minutter. Husk pauser. Samlingene bør være avsluttet innen 3 måneder.

Praktisk informasjon og råd

Regler for samlinger

Kursheftet Stortingsvalg er godkjent av Studieforbundet næring og samfunn. Det er ett av kravene for å motta tilskudd til avholdte kurs.

Kurset skal ha en leder. I tillegg må det være minst fire deltakere over 14 år. Kursleder må sette seg inn i reglene for kursarbeid som finnes på studieforbundets nettsider.

Planlagt kurs registreres hos studieforbundet. Avsluttet kurs innrapporteres med navn på fremmøtte, kostnader og inntekter.

Gjennomføring

Det kan være en fordel å lage et kort referat etter hver samling. Dette referatet kan brukes ved starten av neste samling.

Det kan også være aktuelt å invitere en «ressursperson» til én eller flere samlinger. Denne personen bør ikke forelese, men hjelpe til med å klargjøre problemstillinger og ellers delta i samtalen. Kursleder anbefales å innhente relevant informasjon om stortingsvalget under www.valg.no og <https://jegvilstemme.no/> Sistnevnte nettside er tilrettelagt for personer med utviklingshemning.

Deltakerne blir oppfordret til å klippe ut avisinnlegg, artikler og lignende om emnet. Video-opptak fra pågående valgkamp vist på TV kan også være aktuelt å bruke.

Deltakerne kan oppfordres til å vise kursheftet til venner og familie og drøfte de forskjellige emner og spørsmål.

For å få vite mer, kontakt:

Studieforbundet næring og samfunn

Telefon: 22 17 66 00

E-post: post@naeringogsamfunn.no

Hjemmeside: www.naeringogsamfunn.no

Kontoradresse: Hollendergata 5, 0190 Oslo

Samling 1: Demokrati og valg

Mål

- Bli kjent med hverandre
- Gjennomgå tema og kursmateriell
- Lære mer om folkestyre/demokrati og diktatur

Kursmateriell

- Kort om Storting og stortingsvalg (side 19)
- <https://jegvilstemme.no/>
- www.stortinget.no
- FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Arbeidsark til samling 1 (side 7)

Samtale / drøfting:

- Hvem kan stemme ved et stortingsvalg?
- Hvorfor er det viktig å være med å bestemme?
- Hva står i konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne og valgdeltakelse?

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark til samling 1

Se logoene til de ulike partiene. Lag en strek fra logoen til det fullstendige navnet på partiet. (Det gjør ikke noe at linjene krysser hverandre.)

Kristelig folkeparti

Fremskrittspartiet

Venstre

Sosialistisk Venstreparti

Høyre

Miljøpartiet De grønne

Det Norske Arbeiderparti

Senterpartiet

Partiet Rødt

Samling 2: Storting

Mål

Å lære om:

- Stortinget sine oppgaver og ansvar
- Partigrupper og komiteer
- Regjering – departement – statsråder

Kursmaterieell

- <https://jegvilstemme.no/>
- www.stortinget.no
- Kort om Storting og stortingsvalg (side 19)
- Vanskelige ord (side 22)
- Arbeidsark 1 og 2 til samling 2 (side 9-10)

Samtale / drøfting og aktiviteter

- Hva er de viktigste oppgavene til Stortinget?
- Hvordan kan dette ha interesse for den enkelte av oss? (For eksempel med tanke på skatter og avgifter).
- Hvordan får staten inntekter, og hva bruker staten pengene til?
- Se arbeidsark for Samling 1. Der finner du navn på noen av de partiene som har representanter på Stortinget.
- Arbeidsark til samling 2 (dette kan gjøres individuelt eller sammen med andre).

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark 1 til samling 2

For deltakere som trenger hjelp, kan kursleder eller en annen hjelpe til som «sekretær».

Hva heter nåværende

Statsminister .....

Utenriksminister .....

Finansminister .....

Kunnskapsminister .....

Kultur- og likestillingsminister .....

Barne- og familieminister .....

Arbeidsminister .....

Helse- og omsorgsminister .....

Andre statsråder .....

Stortingspresident .....

Hvor mange stortingsrepresentanter har Stortinget? .....

Hvor mange stortingsrepresentanter kommer fra ditt fylke? .....

Vet du navn på stortingsrepresentanter fra ditt fylke? .....

Arbeidsark 2 til samling 2

Klipp ut og lag veggavis av bilder og overskrifter fra aviser og brosjyrer.

Samling 3: Politiske partier og politikere

Mål

- Lære om de politiske partiene
- Lære om partienes prinsipp- og handlingsprogram
- Kjenne igjen profilerte politikere

Kursmaterieell

- Prinsipp- og handlingsprogram fra de ulike partiene
- Aviser og brosjyrer
- <https://letlest.jegvilstemme.no/partifakta/>
- Arbeidsark til samling 3 (side 12-13)

Samtale / drøfting og aktiviteter

- Mange politiske partier eller partigrupper stiller valglistene ved stortingsvalg. Hvem har representanter på Stortinget i dag?
- Ville du like å være representant på Stortinget? Hvilke saker ville du ta opp, og hvilke lover og regler ville du endre på? (Eksempel på saker: Skattesystemet, avgifter, innvandringspolitikken, skolesystemet, eldreomsorgen, statskirken eller andre saker.)
- Hva er forskjellen på politisk styring og administrasjon?
- Demokrati i dagliglivet: Lag to eller tre fremstillinger i en sak og stem over dem.
- Gruppeoppgave for to eller tre deltakere: Lag en bildemontasje over personer fra ditt fylke og som er kandidater til Stortinget ved kommende valg.
- Arbeidsark til samling 3.

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark til samling 3

Samtale / drøfting og aktiviteter:

Klipp ut og lim inn bilder av kjente politikere. Lag en strek fra bildene til det partiet han/hun tilhører. Det gjør ikke noe om strekene krysser hverandre. Kurslederen kan kanskje kopiere opp en del bilder. Hvis du ikke rekker alt ved første samling, kan du gjøre resten ved en senere anledning.

Kristelig folkeparti

Høyre

Fremskrittspartiet

Senterpartiet

Miljøpartiet De grønne

Det Norske Arbeiderparti

Venstre

Partiet Rødt

Sosialistisk Venstreparti

Andre partier

Samling 4: Aktiviteter

Aktivitet 1

Besøk på kommunehuset eller rådhuset (Stortinget for de som bor i Oslo eller nær Oslo)

Vektlegging på orientering om framgangsmåte og utstyr som blir benyttet ved stortingsvalg. Ordføreren er som regel leder for valgstyret og det er naturlig at kurslederen kontakter han/henne. Besøket må avtales i god tid på forhånd. Til dette besøket vil det passe godt å invitere lokalavisa.

Dette bør en få se eller få orientering om:

- Manntallet (hver enkelt må få kontrollere navnet sitt i manntallslisten)
- Valgurne
- Stemmesedler og konvolutter til stemmesedlene
- Hemmelige valg – hva menes med det?
- Prøve framgangsmåten – å stemme slik det blir gjort på valgdagen
- Se kommunestyresalen og sette seg ned der
- Muligheter til skyss til og fra valglokalet
- Retten til hjelp i valglokalet på valgdagen til de som har behov for det
- Orientering om hvor de aktuelle valglokalene er i kommunen

Aktivitet 2

Politisk debattmøte

Dette kan være i tillegg til de andre samlingene, men kan også komme i stedet for besøket på kommunehuset/rådhuset. Dersom man velger å lage et politisk debattmøte, bør man knytte til seg flere ressurspersoner som kan hjelpe til med organiseringen. Det er viktig at opplegget blir tilpasset målgruppen.

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark til samling 4

Denne siden er til personlige notater eller innliming av noe du har klippet fra brosjyrer eller aviser.

Samling 5: Å ta et valg

Mål

- Deltakerne forstår hovedforskjellen mellom partiene
- Deltakerne er trygge på hvordan de skal stemme

Kursmateriell

- www.valg.no
- https://lettelest.jegvilstemme.no/lettelest_hjem/stemming/
- Kursmateriell som er samlet inn før
- Arbeidsark til samling 5 (side 17)
- Evaluerings-skjema (side 28)
- Kursbevis (kan lastes ned fra NFUs hjemmeside)

Samtale / drøfting og aktiviteter:

- Oppsummering etter besøksrunden eller etter debattmøtet
- Hva forventer du av partiet du vil stemme på?
- Repetisjon av framgangsmåten på valgdagen
- Fulle ut arbeidsark til samling 5

Vurdering av samlingen

Samtale, men bruk gjerne skjemaet som følger med kursheftet.

Avslutning

Utdeling av kursbevis.

Dersom man ønsker et lite festsamvær til slutt, må dette være avgjort og planlagt på forhånd.

Rapport

Kursleder fyller ut de nødvendige skjema og skriver rapport. Kursleder sender dem videre, etter avtale med fylkeslaget.

NFU takker for innsatsen og ønsker dere alle et godt valg!

Arbeidsark til samling 5

Her er en liste over viktige samfunnsoppgaver. Sett streker fra hver oppgave til de partiene du mener arbeider best med oppgaven.

1 Skole og opplæring

2 Arbeid til alle

3 Tilrettelegger samfunnet for mennesker med nedsatt funksjonsevne

4 God eldreomsorg

5 Rettferdig skattepolitikk

6 Trygd og sosialhjelp til de som trenger det

7 Rettferdig fordeling av godene i samfunnet – slik at alle får det de har behov for

8 Tar vare på naturen og miljøet rundt oss

9 Behandler flyktninger og asylsøkere på en rettferdig måte

Tilleggs-stoff

- Kort om Storting og stortingsvalg (side 19)
- Vanskelige ord (side 22)
- Evaluerings-skjema (side 29)
- Kontaktopplysninger til partiene (side 30)
- Andre kurs fra NFU med godkjente studieplaner (side 31)

Kort om Storting og stortingsvalg

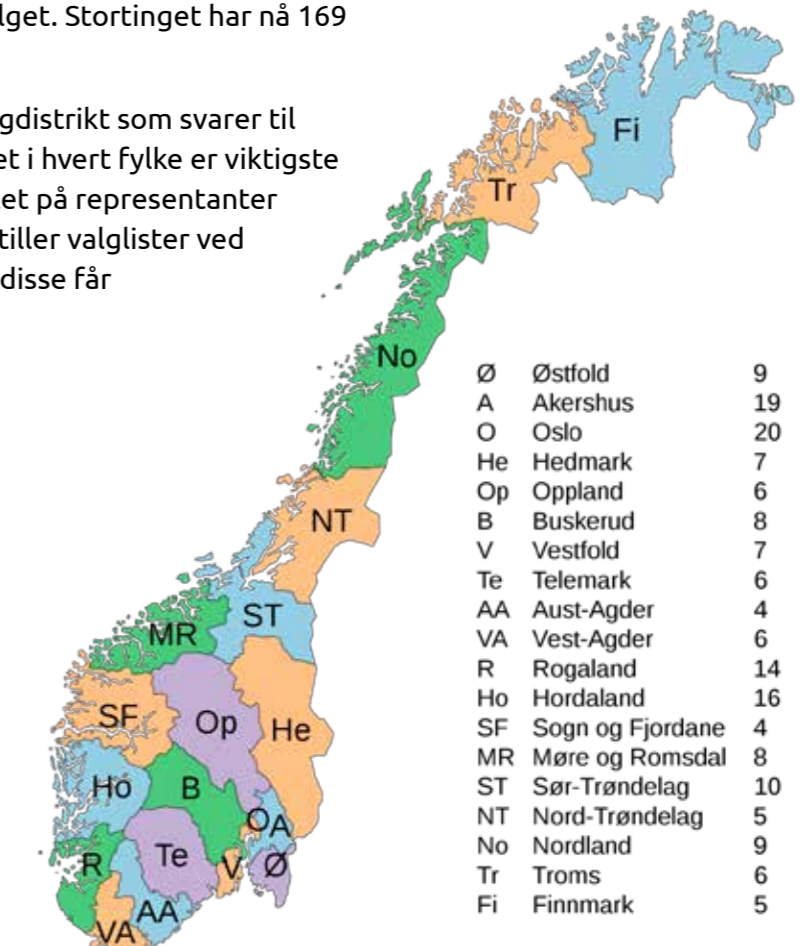
17. mai 1814 ble Grunnloven underskrevet av Riksforsamlingen på Eidsvoll. Samme dag ble Kristian Fredrik valgt til konge i et fritt, selvstendig og uavhengig land. Med dette hadde Norge fått sin egen grunnlov, og dannet egen nasjonalforsamling som vi kaller Stortinget.

I et demokrati er det folket som bor i landet som har retten til å styre det. Dette gjør vi ved å velge representanter til Stortinget. Stortinget holder til i en vakker bygning i Oslo. Denne bygningen blir kalt Stortinget.

I en del andre land kaller de det øverste styringsorganet for parlament. Dette svarer til vårt Storting. Etter benevnelsen parlament, har vi en styreform som vi kaller parlamentarisme. Regjeringen står ansvarlig overfor Stortinget, og Stortinget kan vedta mistillit til regjeringen. Den må da gå av, og det må dannes ny regjering.

Norge har stortingsvalg hvert fjerde år. Alle norske statsborgere som fyller 18 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett. De politiske partiene har valglister med navn på de personene de ønsker skal komme inn på Stortinget. Etter et noe innviklet regelverk får partiene representanter på Stortinget etter hvor mange stemmer de får ved valget. Stortinget har nå 169 stortingsrepresentanter.

Landet vårt er delt inn i 19 valgdistrikt som svarer til våre tidligere fylker. Folketallet i hvert fylke er viktigste grunnlaget for tildeling av tallet på representanter til Stortinget. Mange partier stiller valglister ved stortingsvalget. Bare noen av disse får representanter på Stortinget.

Stortinget har mange viktige aktiviteter og oppgaver

Her skal vi nevne noen av de viktigste:

- Stortinget kan vedta nye lover og endre eller oppheve gamle lover.
- Endring av lovverket foregår svært formelt og etter bestemte regler.
- For å endre Grunnloven må 2/3 eller flere av representantene stemme for framlegget.
- Stortinget vedtar statsbudsjettet. Stortinget bestemmer hvordan staten skal få inntekter ved skatter og avgifter, og det bestemmer hvordan disse pengene skal brukes.
- Stortinget kontrollerer at de lover og regler som gjelder følges opp.
- Stortinget lager planer og retningslinjer for det staten skal gjøre.

Stortinget kan sammenlignes med en stor bedrift. I tillegg til de 169 valgte representantene, er det ca. 400 ansatte som organiserer og administrerer det som foregår på Stortinget. Stortinget gir ut en mengde med dokumenter om de sakene som blir behandlet.

Du har sikkert sett på TV eller hørt på radioen fra et møte i Stortinget. Det er svært høytidlig og følger bestemte regler. Alle som skal tale, vender seg til presidenten og sier: «Herr president». Men det meste av arbeidet foregår i komiteer. Stortinget har mange faste komiteer som arbeider med oppgaver til de ulike departementene.

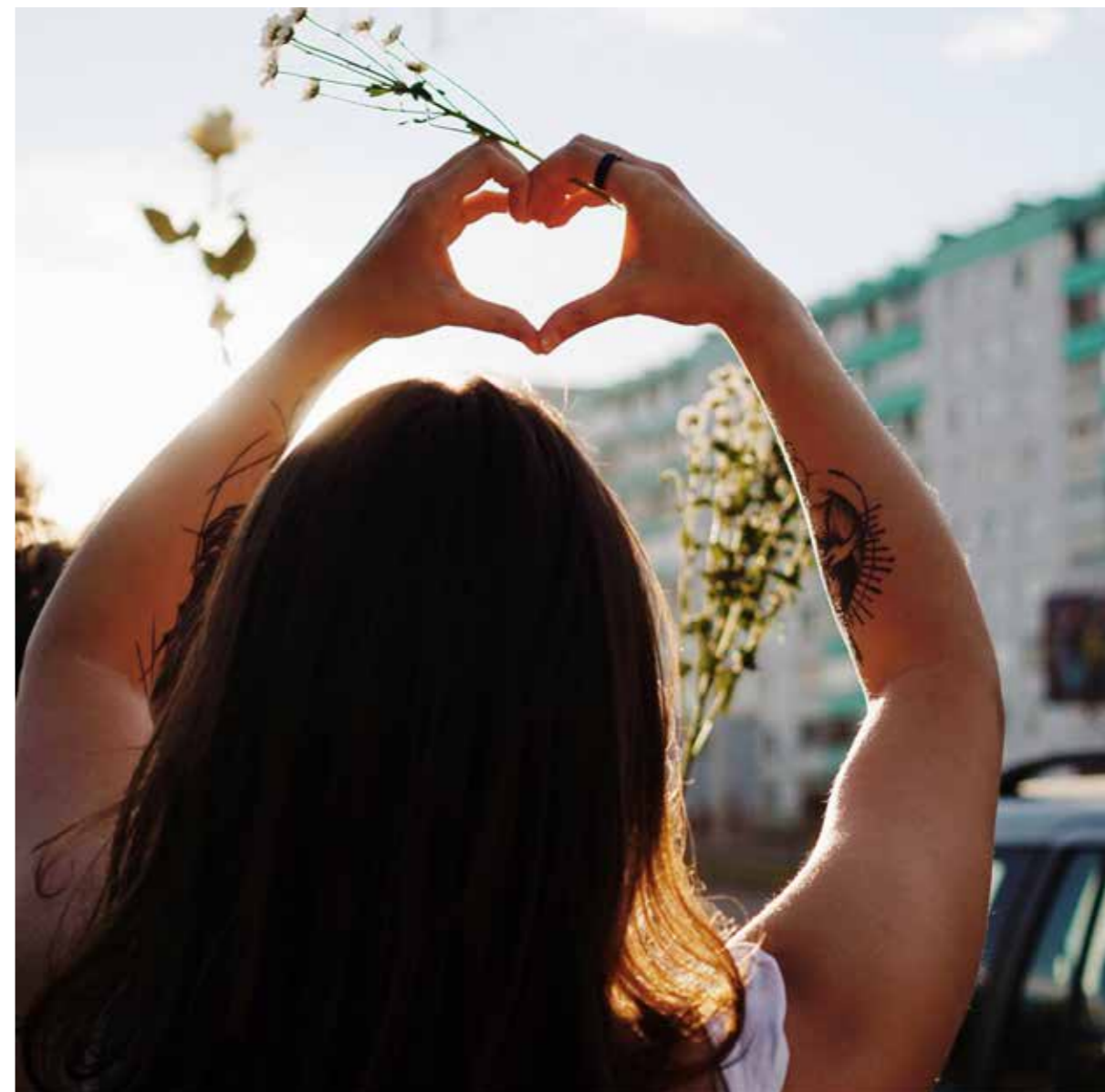
Store bykommuner kan være delt i bydeler som kan være selvstendig styrt.

Å være medlem av et politisk parti

Den demokratiske styremåten vår er knyttet til politiske parti med ulike program og idégrunnlag. Gjennom disse partiene kan personer med samme idégrunnlag påvirke styringen av samfunnet vårt.

Du vil nok ikke finne et politisk parti som du er enig om i alle ting. Men dette er bære en fordel. Innen hvert parti er det ulike meninger, og gjennom diskusjoner kan medlemmene i partiene påvirke de vedtak som blir fattet.

Alle som ønsker det kan bli medlem av et politisk parti. De fleste partiene har sikkert lokallag på hjemstedet sitt. Ved å henvende deg til lederen eller kassereren i det partiet du ønsker å bli medlem av, får du alle nødvendige opplysninger.

Vanskelige ord

På denne siden finner du forklaringer på mange vanskelige ord. Disse ordene blir ofte brukt når det er snakk om demokrati, valg og politiske partier, Stortinget og kommunestyre.

Representanter, budsjett, demokrati, liste, konservativ, radikal, prognose, referat, mandat, parlamentarisme ...

A

Administrasjon: Personer som arbeider med å forberede saker og gjennomføre det politikerne bestemte.

Arbeidsprogram: Før et valg bestemmer partiene hva som skal være de viktigste sakene de vil arbeide med. De bestemmer også hvordan partiet vil arbeide i kommende valgperiode (4 år). Et annet ord for dette er handlingsprogram.

Arbeidsstyre kan være for eksempel et midlertidig styresom jobber fram til et vanlig eller permanent styre blir utnevnt.

B

Budsjett: Alle kommuner har budsjett. Det kalles kommunebudsjett. Staten har et budsjett. Det kalles statsbudsjettet. Budsjett er en oversikt over hvor mye penger de «får inn» og hvor mye penger de skal bruke. Oversikten gjelder ofte for 1 år.

Bærekraft, bærekraftig: Økonomisk utvikling og vekst som ikke ødelegger klima, miljø eller natur.

D

Debatt: Diskusjon, at mennesker snakker ivrig med hverandre. De som debatterer kan ofte være uenige om ting, for eksempel om politikk.

Delegasjon, delegere: Å gi noen andre ansvaret for en oppgave.

Demokrati: Folkestyre. Alle sammen kan være med å velge de personene som skal styre og bestemme i landet. Det samme gjelder for kommunene. Det er viktig at det er flere partier og flere personer å velge mellom.

Demonstrasjon: Møte eller samling av mennesker som viser sin mening eller sine ønsker i en bestemt sak. De som demonstrerer går da ute i gatene eller samles foran en bygning eller et annet sted.

Departement: Arbeidet til regjeringen er delt opp i flere arbeidsområder. Det fins det et departement for hvert av disse arbeidsområdene. Det jobber mange mennesker i et departement. Personen som leder et departement kalles statsråd eller minister.

F

Folkeavstemning: At folket får bestemme hva landet skal gjøre. Alle som har lov til å stemme kan stemme i en folkeavstemning.

Folkeregister, folkeregistrert adresse: Folkeregisteret er et stort lager av informasjon om personer som bor eller har bodd i Norge. Informasjonen er blant annet navn, fødselsnummer, adresse og mye annet. Folkeregistrert adresse er din nåværende adresse.

Folkestyre: Samme som demokrati.

Forhåndsstemme: De som ikke har mulighet til å stemme på valgdagen kan få stemme på forhånd – før valgdagen. Det kan være for eksempel på kommunehuset, rådhuset, på postkontoret eller på et servicetorg. Kommunens nettsider har informasjon om stemmelokalene.

Formannskap: Et politisk organ i kommunen som behandler forslag til økonomi, budsjett og skatter. Et organ er en samling personer. Formannskapet har medlemmer fra kommunestyret. Ordføreren og varaordføreren er med i formannskapet.

Forskrift: Utfyllende forklaring eller bestemmelse til en lov.

Fylke: Et fylke består av mange kommuner.

Fylkeskommunen styrer i et fylke. Et fylke består av mange kommuner.

Fylkesmann: Se statsforvalter.

Fylkesting: Det øverste organet i fylkeskommunen. Fylkestinget velges direkte av fylkets innbyggere hvert 4. år, ved kommune- og fylkestingsvalg.

G

Grunnloven: Den øverste loven i Norge. Den forteller hvordan vi skal ha det i Norge. Den første Grunnlov ble laget 17. mai i 1814. Det er derfor vi feirer 17. mai. Vi feirer Grunnlovens bursdag.

H

Handlingsprogram: Før et valg bestemmer partiene hva som skal være de viktigste sakene de vil arbeide med. De bestemmer også hvordan partiet vil arbeide i kommende valgperiode (4 år). Et annet ord for dette er arbeidsprogram.

Hjertesak: En sak eller et område som er veldig viktig for en person eller et politisk parti. Et politisk parti snakker ofte om de viktigste sakene sine i en valgkamp og i debatter.

Høring: Av og til behandler politikerne saker som er viktig for mange. En høring samler inn synspunkter fra dem som saken gjelder. Så kan politikerne ta hensyn til hva folket mener om saken.

I

Innbygger: En innbygger er en person som bor i et område. Et område være et land, fylke, kommune, by og sted. Alle innbyggere i Norge bor i en kommune.

Interpellasjon: En interpellasjon er ofte et spørsmål til medlemmer av en regjering eller et kommunestyre. Det kan for eksempel være en stortingsrepresentant som stiller spørsmålet til en statsråd. I en interpellasjon får alle delta i debatten etter spørsmålet.

K

Kabinettspørsmål: Når en regjering stiller kabinettspørsmål, mener regjeringen at den vil gå av dersom et flertall i Stortinget stemmer imot regjeringens forslag.

Kandidat: en person som ønsker et verv eller en stilling. En kandidat som stiller til valg, ønsker å jobbe med politikk i sin kommune eller fylke, eller på stortinget ved stortingsvalg.

Kapitalisme er et økonomisk system hvor det er private mennesker som eier bedrifter, eiendommer og formue. Formue er verdier som private mennesker eier. Det motsatte av kapitalisme er sosialisme. I Norge har vi et økonomisk system som er en blanding av kapitalisme og sosialisme. Private eier og staten eier.

Koalisjon: To eller flere partier samarbeider om å bli med i regjeringen.

Komité: En komité er gruppe personer som skal undersøke eller forberede noe.

Kommune: En kommune er et område i Norge. Politikere som velges i kommunevalg styrer kommunen. Politikerne i kommunen kan bestemme lokale saker selv. For eksempel hvor skoler skal være og hvor mange skoler kommunen skal ha. De kan også bestemme om de som eier hus skal betale skatt til kommunen.

Kommunestyre består av de politikerne som blir valgt ved kommunevalg. Det er kommunestyret som bestemmer i kommunen.

Konservativ: En person kan være konservativ. En konservativ person ønsker å bevare det som er, og som samtidig mener at endringer skal skje gradvis.

Konstitusjonelt monarki: Statsform der kongens makt er avgrenset av Grunnloven.

Konvensjon er en bindende avtale mellom to eller flere stater.

Kumulere: Du kan endre på stemmeseddelen ved å sette et merke ved kandidatens navn. Merket er et kryss i en liten firkant ved siden av kandidatens navn. Da hjelper du denne kandidaten å bli valgt.

Kvoteflyktning(er): Et bestemt antall flyktninger som FN plukker ut for mottakerland, for eksempel Norge.

L

Legitimasjon: En velger som er ukjent for valgmedarbeider skal legitimere seg. Det betyr at det skal være mulig å kontrollere at du er den du utgir deg for å være. Eksempler på legitimasjon er pass, førerkort og bankkort med bilde. Minstekravet er at det må inneholde navn, fødselsdato og bilde.

Lovarbeid: Det å lage nye lover og bestemme over lovtekster.

Lovforslag: Forslag til en ny lov til Stortinget. Også forslag til endring i en eksisterende lov.

Lovverket: Alle Norges lover til sammen.

Liberal: Å være liberal betyr at man ønsker individuell frihet. At staten, for eksempel Stortinget og regjeringen, ikke bestemmer alt som gjelder enkelte mennesker.

M

Majoritet: Flertallet av en gruppe.

Maktfordeling: Et prinsipp som fordeler statsmakten på 3 uavhengige institusjoner: En lovgivende, en utøvende og en dømmende. Stortinget er den lovgivende statsmakten. Regjeringen er den utøvende statsmakten. Domstolene er den dømmende statsmakten.

Mandat: Myndighet, fullmakt, oppdrag, verv.

Manntall: Oversikt over alle norske statsborgere som har stemmerett.

Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter som ethvert menneske har, uansett rase, kjønn, religion eller annen status.

Minister: Samme som statsråd.

Ministerium: Et annet ord for regjering. Et ministerium er alle ministrene som styrer landet.

Minoritet: Mindretallet av en gruppe.

Myndig: I Norge blir man myndig og kan stemme når man blir 18 år.

Myndighet er retten til å gjøre noe. Stortinget har for eksempel myndighet til å vedta lover.

O

Opposisjon: De partiene som ikke er med i regjeringen eller kommunestyret.

Ordfører: En ordfører er valgt som leder av en kommune. Ordføreren leder også kommunestyret.

Ordførerkandidat: De politiske partiene plukker ut personen som de vil ha som ordfører. Resultatet av kommunevalget og forhandlinger mellom partiene avgjør hvem som til slutt blir ordfører i en kommune.

Organ: Et organ er en samling personer som er satt sammen for å gjøre bestemte oppgaver.

P

Parlament: Stortinget.

Parlamentariker: En politiker som er valgt inn på Stortinget.

Parlamentarisme: En styreform der regjeringen er ansvarlig overfor Stortinget. Stortinget kan avsette regjeringen og velge ny.

Parti: Det samme som et politisk parti. Et parti består er en gruppe mennesker som mener omtrent det samme i politiske spørsmål. Et politisk parti vil være med å bestemme hva som skal skje i Norge. Derfor deltar partier i valg.

Partileder leder et politisk parti. Lederen velges av partiet på et landsmøte. På partiets landsmøte deltar medlemmer av partiet fra hele landet.

Partiprogrammet forteller hvilken politikk partiet har for neste valgperiode. En valgperiode er 4 år.

Politikk handler om fordeling av goder og plikter i et samfunn. Goder er det du får av samfunnet. For eksempel helsetjenester, skole og veier. Plikter er hva innbyggerne må bidra med til samfunnet. En plikt er å betale skatt til staten og kommunen. Partiene som vinner valget, får makt til å gjennomføre sin politikk. Noen partier vil for eksempel ha høye skatter slik at innbyggerne betaler mye til samfunnet. Så kan samfunnet gi flere goder til innbyggerne. Andre partier vil ha lite skatt. Da får samfunnet mindre penger og kan gi mindre goder til innbyggerne. Men innbyggerne får beholde mer penger selv fordi de ikke må betale så mye i skatt. Da kan innbyggerne skaffe seg godene selv.

Presidentskapet er ansvarlig for Stortingets arbeid. Presidentskapet passer på at reglene for samarbeidet mellom regjeringen og Stortinget følges. Presidentskapet består av 6 personer: Presidentskapet ledes av Stortingets president.

Prinsipp: Grunnleggende retningslinjer og leveregler.

Prognose: Regne ut hva som *trolig* vil bli endelig resultat for eksempel ved et valg.

R

Radikal: Ytterliggående eller ekstremt politisk syn.

Referat: Et referat forteller hva som har skjedd eller ble sagt for eksempel i et møte.

Reform: En helt ny måte å gjøre ting på. Det gjelder ofte hele landet i mange år framover.

Regjeringen styrer Norge. Regjeringen består av mange statsråder. Statsrådene leder hvert sitt departement.

Representant: En som er valgt til et verv eller oppdrag (for eksempel stortingsrepresentant).

Rettsikkerhet: Lover, regler og prinsipper som gjør at alle blir behandlet likt, riktig og rettferdig av domstolene. Og at det er mulig å anke en dom.

Rådmann: Øverste administrative leder i en kommune. Rådmannen er ikke politisk valgt. Rådmannen har ansvaret for å gjøre det politikerne bestemmer.

S

Saksordfører: Når en viktig sak skal behandles av Stortinget, blir det valgt en leder som organiserer arbeidet før den kommer til Stortinget.

Sametinget: Det samiske folkets parlament i Norge.

Sirkulær økonomi: I en sirkulær økonomi må produktene vare så lenge som mulig. De skal bli reparert, gjort bedre og bli brukt om igjen.

Solidaritet: Av ulike grunner er det ikke alle som greier seg like godt i samfunnet. Prinsippet om at alle skal få nødvendig hjelp og dele godene i samfunnet, kaller vi solidaritet.

Sosialisme er et økonomisk system hvor staten eier bedrifter, eiendommer og formue. Formue er verdier som private mennesker eier. Det motsatte av sosialisme er kapitalisme. I Norge har vi et økonomisk system som er en blanding av kapitalisme og sosialisme. Private eier og staten eier.

Sperregrense: Partier som i stortingsvalget får over 4 % (prosent) av alle stemmene fra hele landet, kommer over sperregrensen. Disse partiene kan få såkalte utjevningsmandater på Stortinget.

Staten er Norge. Staten er det politiske systemet i Norge. Norge er et kongedømme. Norge er et demokrati hvor innbyggerne velger hvilke politiske partier som skal bestemme. I Norge har vi stortingsvalg og kommunevalg hvert 4. år.

Statsbudsjett: Statens inntekter og utgifter i et kalenderår.

Statsform en stats styreform, slik i Norge hvor folket velger det politiske styret (parlamentet) ved frie valg.

Statsforvalter er den øverste lederen av en fylkesadministrasjon i Norges fylker. Statsforvalter er regjeringens representant i fylket og skal overvåke at Stortinget og regjeringens vedtak blir gjennomført.

Statsminister leder regjeringen.

Statsråd: Den politiske og ansvarlige lederen for et departement. Alle statsrådene til sammen er landets regjering. En statsråd er det samme som en minister.

Stemme: Ved kommunevalg og stortingsvalg kan innbyggerne stemme på et politisk parti.

Stemmeavlukke: Ved valg lager partiene stemmesedler. En stemmeseddel inneholder navnene på personene som partiet vil skal være med å bestemme. Hvis du stemmer på valgdagen putter du stemmeseddelen din i en konvolutt. Ingen andre skal se hva du stemmer. Derfor går du inn i et lite rom hvor du putter stemmeseddelen i konvolutten. Dette lille rommet kalles stemmeavlukke.

Stemmerett er retten til å avgi stemme ved valg. Den er en del av demokratiet. Stemmerett er muligheten til å stemme ved for eksempel stortingsvalg, kommunevalg og fylkestingsvalg. Du har også rett til å avgi stemme i politiske enkeltsaker. Det kaller vi folkeavstemning.

Stemmeseddel: Partiet sin liste over de personene som er kandidater til kommunestyret, fylkestinget eller Stortinget. Denne listen blir brukt når du skal stemme på valgdagen.

Stortinget: Demokratisk valgt parlament i Norge.

Stortingsmelding: En stortingsmelding er en melding fra regjeringen til Stortinget. En stortingsmelding er et dokument om en sak som regjeringen ønsker å fortelle Stortinget om. Meldinger til Stortinget foreslår politikk som regjeringen ønsker å gjennomføre.

Stortingspresidenten leder Stortingets presidentskap. Stortingspresidenten er en viktig person i Norge. Bare Kongen er viktigere. Stortingspresidenten velges av politikerne som sitter på Stortinget.

Stryke: Du kan endre på stemmeseddelen ved å sette et merke ved kandidatens navn. Merket er et kryss i en liten firkant etter kandidatens navn. Firkanten fins det det står 'Stryk' øverst på stemmeseddelen. Slik forteller du at du ikke ønsker at denne kandidaten å bli valgt.

Styreform: Måten å styre og lede en stat på.

Styresmakt: En politisk myndighet som bestemmer lover og passer på at lovene blir fulgt.

Styresett: Samme som styreform.

Suverenitet: Det å være uavhengig og ha rett til å bestemme over eget land og folk.

T

Trontale: En trontale er en tale som holdes av Kongen til Stortinget. Trontalen holdes hvert år om høsten når Stortinget åpner. Det er regjeringen som lager trontalen. Kongen leser den opp. Trontalen forteller hva regjeringen vil gjøre i året som kommer.

U

Utjevningsmandat: Hvert fylke har ett utjevningsmandat (representant) blant Stortingets 169 representanter. For at et parti skal få et utjevningsmandat må det ha passert sperregrensen. Sperregrensen er 4 % (prosent) av alle stemmene fra hele landet. Utjevningsmandater gjør at partier som gjør et godt valg i ett fylke, får en representant til Stortinget. Det kan skje selv om det samme partiet ikke gjør et like godt valg i andre fylker.

Utvalg: Kommuner kan lage politiske utvalg med bestemte oppgaver og ansvar. Et utvalg kan forberede saker for kommunestyret. Et utvalg kan også avgjøre en sak hvis kommunestyret har gitt utvalget myndighet til det.

V

Valgdistrikt: I stortingsvalget er det 19 valgdistrikter som svarer til de tidligere fylkene. Dette er gjort for at de ulike deler av landet skal få en så rettferdig fordeling av representanter som mulig.

Valgfunksjonær: En valgfunksjonær passer på at alt går riktig for seg når du stemmer. For eksempel at du er den du sier at du er. Da må du vise fram legitimasjon: pass, førerkort eller bankkort med bilde. Valgfunksjonæren passer også på at du bare legger en stemmeseddel i valgurnen. Valgfunksjonær er det samme som valgmedarbeider.

Valgkamp: På møter, gjennom aviser, brosjyrer, debatter på TV og i radio forteller partiene om programmet sitt for neste valgperiode. På denne måten vil de prøve å få flest mulig stemmer til eget parti. Dette avgjør igjen hvor mange representanter og hvor mye makt de får på Stortinget eller i kommunestyret.

Valgkort: Kommunen sender et valgkort i posten til alle som har stemmerett. På valgkortet finner du ditt navn og din adresse, og informasjon om hvilket valglokale du skal bruke på valgdagen.

Valgkrets: Som valgdistrikt, men ordet brukes ofte om kommunene.

Valgliste er det samme som stemmeseddel. Det er partiet sin liste over de personene som er kandidater til kommunestyret, fylkestinget eller Stortinget. Denne listen blir brukt når du skal stemme på valgdagen.

Valglokale: Huset eller stedet der valget foregår. I de fleste kommunene er det flere valglokaler. Dette skal gjøre det lett å være med og stemme. Personer som trenger det, har rett på skyss og nødvendig hjelp i valglokalet.

Valgloven: Loven inneholder alle regler og forskrifter om stortingsvalg, kommunevalg og fylkestingsvalg.

Valgmedarbeider: Samme som valgfunksjonær.

Valgurne: En stor «boks» som ligner på en postkasse. Her legger man stemmeseddelen når man stemmer. Både valgurnene og valget ellers er godt passet på så fusk ikke skal skje.

Varaordfører: En ordfører er valgt som leder av en kommune og som møteleder for kommunestyre. Hvis ordføreren ikke kan møte overtar varaordfører.

Vararepresentant er en person som erstatter et fast medlem av en forsamling eller styre dersom et fast medlem har fravær.

Vedtak betyr beslutninger. Politiske organer som for eksempel Stortinget kan vedta lover, regler, budsjetter og lignende.

Visepresident er en person som erstatter presidentene hvis presidenten har fravær.

Y

Ytringsfrihet er den friheten alle mennesker har til å si det de mener.

Ø

Økonomi er pengesaker. Politikk handler mye om penger. Det koster penger å bygge skoler, veier og sykehus. Det koster penger å ha lærere, bussjåfører og sykepleiere. For å styre økonomi bruker du budsjett. Budsjettet forteller hvor mye penger du tror du greier å samle inn. Budsjettet forteller også hvor mye penger ting koster. I Norge samler staten inn penger gjennom skatter.

Evaluerings-skjema

- 1 Hvor mange deltakere var med på kurset?
.....
- 2 Hva var det beste med å være med i på kurset?
.....
- 3 Synes du at du lærte noe nytt?
.....
- 4 Hvilken samling var den morsomste eller mest lærerike?
.....
- 5 Var det noe som var for vanskelig? I så fall hva?
.....
.....
- 6 Var det noe som burde vært annerledes?
.....
.....
- 7 Har du lyst til å være med på kurs en annen gang?
.....
- 8 Planlegger du å bruke stemmeretten din ved neste valg?
.....

Gi gjerne tilbakemelding til NFUs administrasjon

Kontaktopplysninger til partiene

Her finner du adresser til partiene sentralt.
Du kan også kontakte partiene lokalt i din kommune.

Parti	Besøks-adresse	Telefon-nummer	Post-adresse	Adresse, e-post og hjemmeside
Det Norske Arbeiderparti	Youngstorget 2A, Oslo	24 14 40 00	Postboks 8743 Youngstorget, 0028 Oslo	E-post: post@arbeiderpartiet.no Hjemmeside: www.arbeiderpartiet.no
Fremskrittspartiet	Karl Johans gate 25, Oslo	23 13 54 00	Karl Johans gate 25, 0159 Oslo	E-post: frp@frp.no Hjemmeside: www.frp.no
Kristelig Folkeparti	Øvre Slottsgt.18–20 Oslo	23 10 28 00	Postboks 478 Sentrum, 0105 Oslo	E-post: krf@krf.no Hjemmeside: www.krf.no
Senterpartiet	Akersgaten 35 Oslo	23 69 01 00	Postboks 1191 Sentrum, 0107 Oslo	E-post: epost@senterpartiet.no Hjemmeside: www.senterpartiet.no
Venstre	Møllergaten 16, Oslo	22 40 43 50	Møllergaten 16, 0179 Oslo	E-post: venstre@venstre.no Hjemmeside: www.venstre.no
Høyre	Stortingsgaten 20, Oslo	22 82 90 00	Postboks 1536 Vika, 0117 Oslo	E-post: politikk@hoyre.no Hjemmeside: www.hoyre.no
Sosialistisk Venstreparti	Stenersensgt. 2 Oslo	21 93 33 00	Stenersensgt. 2 Oslo	E-post: post@sv.no Hjemmeside: www.sv.no
Miljøpartiet De Grønne	Hausmannsgate 19, Oslo	23 69 94 11	Hausmannsgate 19, 0182 Oslo	E-post: mdg@mdg.no Hjemmeside: www.mdg.no
Rødt	Osterhaugsgt. 27 Oslo	22 98 90 50	Osterhaugsgate 27 0183 Oslo	E-post: raudt@raudt.no Hjemmeside: www.roedt.no

Pr. mai 2021

Lettlest kursmaterieell fra NFU

- 1 Stortingsvalg**
Om bakgrunn og oppbygning av vårt politiske system – demokratisk valg.
- 2 Kommunevalg**
Om bakgrunn, virkemåte og praktisk gjennomføring av et kommunevalg.
- 3 Vi og Samfunnet**
Om hvordan samfunnet rundt oss fungerer og hva det kan hjelpe oss med.
- 4 NFU – en organisasjon**
En innføring i viktige sider ved NFU fra grunnen.
- 5 Tillitsvalgt i organisasjonen NFU**
Om tillitsvalgtrollen og funksjonen. Kurset gir økt kunnskap om NFU som interesseorganisasjon.
- 6 NFUs prinsipp-program**
Kurset setter fokus på de 10 prinsippene til NFU.
- 7 Fra foreldrehjem til eget hjem**
Kurset tar opp det å flytte fra barndomshjemmet og til eget hjem.
- 8 Kroppen min og følelsene mine (del 1)**
Kunnskap om egen kropp og følelser. Til kurset følger et veiledningshefte.
- 9 Seksualitet og samliv (del 2)**
Kurset bygger på kurset om «Kroppen min og følelsene mine (del 1)» Kurset gir økt kunnskap om samliv mellom mennesker. Til kurset følger et veiledningshefte.
- 10 Pengene mine**
Om personlig økonomi.
- 11 Aktiv i egen organisasjon**
Faglige og metodiske tips om hvordan få personer med utviklingshemning mer aktive i organisasjonen. Til kurset følger et veiledningshefte.
- 12 Hvem jeg er og hva jeg vil**
Om det å bli bevisstgjort sin egen tro eller sitt livssyn.

Postboks 8954 Youngstorget, 0028 Oslo
Telefon: 22 39 60 50
E-post: post@nfunorge.org
Nettside: www.nfunorge.org